

Ліна Чернявська,

мол. наук. співроб.,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Київ, Україна

БІБЛІОТЕЧНІ УСТАНОВИ ЯК ЦЕНТРИ ГЕНДЕРНОЇ ПРОСВІТИ ГРОМАДЯН В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У праці висвітлено участь бібліотечних установ як центрів освіти й просвіти громадян в інформаційному суспільстві. Акцентовано увагу на актуальності доведення до широкого загалу принципів гендерної рівності, якісної інформації з цього питання. Наголошено на протидії маніпуляціям в інформаційно-комунікаційному просторі щодо гендерних стереотипів. Розглянуто форми діяльності бібліотечних установ, які роблять їх активними учасниками виконання Цілей стійкого розвитку ООН, зокрема в питаннях створення умов для гендерної рівності та супроводу гендерної освіти. Приділено увагу формам співпраці бібліотек з громадськими організаціями, органами державної влади в питаннях формування нових соціально конструктивних підходів просування ідей гендерної рівності в суспільстві та забезпечення вільного доступу до гендерно-орієнтованої правової й соціально значущої інформації для всіх категорій населення.

Ключові слова: гендер, бібліотечні установи, інформаційно-комунікативна діяльність бібліотек.

Демократичні суспільства повинні надавати однакову можливість чоловікам і жінкам брати участь у всіх сферах життя. Тому останні 50–60 років діяльність міжнародної спільноти спрямовано на привернення уваги до питання гендерної рівності. Україна продовжує свій шлях до досягнення рівності між чоловіками й жінками та розширення прав і можливостей жінок, реалізуючи Резолюцію Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека», Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, а також регіональні зобов'язання, які прописано, зокрема, у новій Стратегії гендерної рівності 2018–2023 років Ради Європи. Україна є єдиною країною, яка схвалила Резолюцію 1325 Ради Безпеки ООН під час військового конфлікту. У пріоритеті – посилення участі жінок у прийнятті рішень у сферах національної безпеки та оборони, у миротворчій діяльності, а також забезпечення

захисту жінок і дівчат, запобігання та реагування на гендерне насильство. У 2017 р. уперше гендерне бюджетування було включено до Стратегії управління державними фінансами на 2017–2021 роки, а в Урядовому плані дій на 2018 рік уперше зосереджено увагу на гендерних пріоритетах. Також затверджено Державну соціальну програму рівних прав жінок і чоловіків на період до 2021 р., на сьогодні розробляється Стратегія комунікації у сфері гендерної політики. Водночас на шляху досягнення гендерної рівності в Україні є багато перешкод, зокрема популізм, маніпуляції та дуже повільна зміна свідомості людей [1]. Подекуди чинять опір антигендерні рухи, які маніпулюють свідомістю громадян в умовах дефіциту інформації про реальні цілі та цінності гендерної політики, її змісту, напрямів. Частиною таких антигендерних ініціатив є й деякі представники академічної спільноти, погляди яких є далекими від світових стандартів та містять твердження на зразок «у сучасному суспільстві спостерігається тенденція до примусової гомосексуалізації», а ідея просування гендерної рівності називається руйнівною [2].

Науково-гуманітарна думка в основному сконцентрувала свою увагу на визначенні предмета гендерних досліджень, безпосередньо поняття «гендер», становленні теорії гендеру й основних напрямів гендерних досліджень. Цьому присвячено роботи В. Агеєвої, В. Близнюк, С. Павличко, Н. Лавріненко, Є. Луценко, О. Луценко, Л. Малес, Т. Мірошник, М. Скорик, В. Суковатої, Н. Чухим, О. Фоменко та ін. Розроблена методологічних підходів до аналізу гендерних явищ представлено в працях Т. Гундорової, С. Павличко, Т. Дороніної та ін. Основні положення теорії соціального конструювання гендеру досліджує Н. Кутова. Специфіку гендерних підходів у контексті різних культурних епох досліджували В. Бузескул, Н. Чухим та ін. Специфіку культурного конструювання маскуліності й фемінності на Заході досліджували Д. Батлер, Р. Брайдотті, К. Гіллган та ін. Проблеми гендерної рівності, функціонування гендерних стереотипів у масовій свідомості досліджували Г. Співак, І. Грабовська, О. Вороніна, Т. Власова, С. Оукін. Питання забезпечення гендерного паритету у сфері державного управління досліджують Н. Грицяк, Н. Нижник, В. Олуйко. Аналізу гендерних соціокультурних практик, зокрема феміністських мистецьких проєктів у сучасній Україні, гендерним аспектам інформатизації суспільства, літератури, зокрема поезії, соціально-демографічній ситуації присвячено праці Г. Улюри, Ю. Стебникової, О. Сизової, Л. Малес. Теми гендерних акцентів у соціологічних дослідженнях бібліотечної комунікації торкалися О. Чернишова, І. Ільяєва. Але досліджень, спрямованих на вивчення

діяльності бібліотек у гендерному напрямі, небагато. Саме тому розвиток цієї теми є актуальним.

Метою цієї праці є аналіз форм роботи бібліотечних установ як активних учасників процесу формування толерантного гендерного суспільства, провідників гендерних підходів насамперед в освітній процес сучасного українського суспільства, а також доведення до широкого загалу принципів гендерної рівності, якісної інформації з цього питання.

Оскільки однією з причин існування в нашому суспільстві проблем гендерної нерівності та стереотипів є відсутність інформації, то бібліотеки мають заповнити цю прогалину якісною неупередженою інформацією, щоб допомогти сформувати нові соціально конструктивні підходи до пояснення суспільних відносин, роз'яснення ідей та історичних передумов фемінізму як руху за рівні права й можливості жінок і чоловіків та перспектив, які надає впровадження принципів гендерної рівності кожній людині та суспільству в цілому.

На шляху до ЄС для нашої держави корисним є досвід реалізації гендерної політики у ЄС (досліджувала Т. Марценюк) [3]. У політиці забезпечення гендерної рівності Європейська комісія застосовує так званий подвійний підхід: втілення політики «гендерної пріоритетизації» (gender mainstreaming) та ініціювання спеціальних заходів (specific measures). З метою оптимізації гендерної політики в країнах ЄС було створено Європейський інститут з гендерної рівності (ЄІПР, European Institute for Gender Equality) – автономний орган Європейського Союзу, створений з метою сприяння та поширення ідеї гендерної рівності, включаючи об'єднання й організацію гендерного підходу в політиках усіх європейських країн і в результаті національної політики, боротьби проти дискримінації, базованої на основі статі, а також підвищити обізнаність громадян ЄС щодо гендерної рівності [4]. Європейський центр знань про гендерну рівність допомагає інституціям ЄС і державам, що є членами ЄС, приймати поінформовані й обґрунтовані рішення, які враховують гендерну перспективу, централізує інформацію про гендерну рівність на користь організацій громадянського суспільства, наукових кіл, міжнародних організацій та соціальних партнерів, а також координує зусилля тих, хто зацікавлений у гендерній рівності. Зокрема, ЄІПР обмінюється знаннями та онлайн-ресурсами, підтримує інституції ЄС, держав, які є членами ЄС, і зацікавлених сторін з різних сфер у їхніх зусиллях з подолання гендерної нерівності у Європі та за її межами. Створює базу даних гендерної статистики (надає факти та цифри, що ґрунтуються на гендері), глосарій і тезаурус (пояснює поняття гендерної рівності),

центр ресурсів та документації (надає онлайн-бібліотеку з 500 тис. документів, включаючи публікації, не доступні в інших публічних бібліотеках).

В усьому світі бібліотеки активно долучаються до виконання Цілей сталого розвитку ООН. Вони належать до провідних установ культури, ефективна діяльність яких сприятиме розв'язанню багатьох проблем суспільства: забезпечення здорового способу життя громадян, супровід освіти всіх рівнів, створення умов для гендерної рівності тощо.

Що стосується забезпечення гендерної рівності, то бібліотеки сприяють реалізації цієї мети, пропонуючи:

- безпечне й гостинне місце для зустрічей і спілкування;
- програми й послуги для задоволення потреб жінок і дівчат, у тому числі щодо їхнього права або здоров'я;
- доступ до інформації та інформаційно-комунікаційних технологій, які допомагають жінкам освоювати бізнес-навички.

Крім того, бібліотеки мають:

- розгалужену інфраструктуру публічних і науково-технічних бібліотек з досвідченими бібліотечними фахівцями;
- гостинний та інклюзивний публічний простір;
- доступ до інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема швидкісного Інтернету, якого може не бути в інших місцях;
- нейтральне й гостинне середовище, відкрите для навчання всіх, включаючи особливі групи, такі як мігранти, біженці, меншини, корінне населення, люди з інвалідністю;
- рівний доступ до інформації, яка підтримує соціальне, політичне та економічне залучення [5].

Як показують численні дослідження, жінки в Україні мають фактично рівні можливості у сфері освіти, доступу до медичних послуг і правосуддя, але тільки не у сферах з максимальною концентрацією фінансових та владних ресурсів. Порівняно з країнами Європи в Україні зберігається найнижчий рівень гендерного балансу у сфері політичного представництва й керівництва державними та економічними процесами. Гендерна політика в країні поступово змінюється, але, за словами фахівців, зміни ці поки що несистемні. Поліпшити ситуацію у сфері гендерної освіти покликані й окремі статті Національної стратегії у сфері прав людини. У 2018 р. Міністерство освіти і науки України включило гендерні курси до навчальних програм семи українських вишів. Є пілотна програма в дев'яти вищих навчальних закладах сектору безпеки та оборони щодо включення гендерної складової до підготовки фахівців усіх рівнів [6].

В усіх областях України реалізується проект «Академія жіночого політичного лідерства». За словами експертів, гендерну освіту наразі зосереджено в основному в університетах у вигляді гендерних студій різного профілю на різних факультетах. При цьому найчастіше вони є індивідуальними ініціативами окремих фахівців. Є нагальна потреба у відкритті магістерських програм з гендерних студій, причому максимально наближених до державного управління та аналізу державної політики. Незважаючи на те що в Україні реалізується чимало програм з гендерної освіти, вони залишаються ініціативами гендерного руху та не є пріоритетними для відповідних міністерств і відомств. Кількість державних гендерно-орієнтованих програм має збільшуватися, наголошують фахівці, та фінансуватися не тільки за рахунок ресурсів відповідних міжнародних проектів [7].

Із включенням гендерних курсів до навчальних програм українських вишів логічно очікувати активізацію роботи зі створення потужної інформаційної ресурсної бази з гендерної тематики для учасників освітньо-виховного процесу; поширення гендерних знань шляхом розроблення та впровадження новітніх інформаційно-просвітницьких технологій; проведення досліджень; підготовки й поширення інформаційних матеріалів з актуальних гендерних проблем сьогодення [8]. Зокрема, Український центр гендерної освіти при НТУУ «КПІ» має багатий досвід співробітництва з гендерної проблематики, зокрема з розроблення і впровадження міжнародних програм та проектів, а також потужну ресурсну базу [9]. В Університеті ім. Т. Шевченка створюються магістерські програми, у Києво-Могилянській академії на кількох кафедрах викладаються гендерні студії – курси, пов'язані з гендерною тематикою (зокрема, Т. Марценюк «Вступ до гендерних студій», «Гендер і політика», «Маскулінність і чоловічі студії», «Фемінізм як соціальна теорія та суспільний рух») [10].

Як свідчить практика, наукові бібліотеки вищих навчальних закладів, при яких створено центри гендерної освіти, активно долучаються до їхньої роботи й пропонують студентам і науковцям тематичні списки літератури, проводять виставки та надають перелік корисних фахових інтернет-ресурсів, де дослідники можуть отримати якісну інформацію з гендерних питань, оприлюднити результати своїх досліджень й обмінятися досвідом.

Українські дослідники створили Українську гендерну дослідну мережу як спільне поле для професійного спілкування українських академічних дослідників гендеру, практикуючих експертів та аналітиків; гендерних дослідників із-за меж України, для яких українська ситуація є предметом фахового вивчення. Започаткували мережу задля полегшення взаємного

інформування про наукові та близькі до них події щодо гендерних досліджень в Україні: українських і з-за кордону; для взаємного обміну результатами своїх праць. Також учасники мережі ставлять за мету укласти депозитарій досліджень з питань гендеру, виданих українськими вченими або тих, що стосуються України (як класичних, так і поточної аналітики, звітів, методичних розробок) [11].

Українська асоціація дослідників жіночої історії (далі – УАДЖІ) – недержавна неприбуткова громадська організація, є добровільним об'єднанням фахових істориків, які значну частину своїх наукових інтересів та освітньої діяльності зосереджують на дослідженні та/або викладанні жіночої й гендерної історії. УАДЖІ є колективним членом Міжнародної федерації дослідників жіночої історії (International Federation for Research in Women's History) та репрезентує інтереси та наукові доробки членів асоціації на міжнародній арені. Метою діяльності асоціації є підтримання, сприяння розвитку та координація досліджень і викладання жіночої та гендерної історії в Україні. На сайті організації представлено електронну бібліотеку з гендерних досліджень і посилання на інші корисні електронні ресурси [12].

На тлі значних позитивних зрушень у бібліотечно-інформаційному забезпеченні освіти й науки, зокрема, створено веб-портали та сайти бібліотек, формується повноцінний галузевий інформаційний ресурс, електронні каталоги, повнотекстові бази, електронні гендерні бібліотеки. Назріла необхідність у створенні національної бібліографії з жіночих досліджень, яка мала б стати важливою складовою державної програми з реалізації гендерної політики, стала б національним інформаційним ресурсом, що дасть змогу забезпечити культурне та інтелектуальне надбання нації, зробити його доступним сучасним і майбутнім користувачам.

Дедалі частіше бібліотечні фахівці співпрацюють з представниками державних органів і громадських організацій у роботі з просування гендерної просвіти та забезпечення вільного доступу до гендерно-орієнтованої правової й соціально значущої інформації для всіх категорій населення. Адже запорукою успішного розвитку суспільства є сприяння державних органів у реалізації прав і свобод громадян та обізнаність самих громадян про свої права. Обласні наукові бібліотеки (зокрема, Миколаївська, Хмельницька, Кіровоградська, Чернівецька ОУНБ) стають місцем освіти й просвіти громадян, надаючи базові знання з гендерних питань, у тому числі інформацію про такі поняття, як «права людини», «дискримінація за статевою ознакою», а також з інших питань гендерної проблематики, зокрема про гендерні трансформації, що відбуваються

в Україні, про український жіночий рух, діяльність громадських організацій гендерного спрямування. Так, Хмельницька ОУНБ свою інформаційно-просвітницьку кампанію з гендерних питань проводить у рамках проекту «Освіта із запобігання ксенофобії та расовій дискримінації» спільно з Благодійним фондом «Ксена». Користувачі мають змогу взяти участь у семінарах, конференціях, презентаціях, засіданнях круглих столів на теми: «Толерантність – шлях до злагоди», «Гендерний підхід у взаємозв'язку поколінь» та ін. Упродовж трьох років у бібліотеці працює сімейний клуб толерантності «Разом» для внутрішньо переміщених осіб, у складі якого батьки з дітьми у віці від двох до 14 років та люди старшого віку. Бібліотекарі систематично організують зустрічі та консультування юристів, психологів, лікарів, фахівців центру зайнятості. Проводяться диспути й обговорення документальних фільмів про значення сім'ї в житті людини; при клубі працює програма допомоги жертвам сексуального насильства, які потребують соціальної адаптації та психологічної підтримки. Цю роботу бібліотека здійснює в партнерстві з психологами Центру соціальних служб для сім'ї та молоді. У бібліотеці клубом документального кіно про права людини Docudays UA представлено для обговорення документальні стрічки з теми «Рівні рівності». Покази та обговорення фільмів відбуваються за участі експертів з прав людини. Таким чином бібліотека долучає користувачів до суспільних викликів, пов'язаних з поняттям рівності та гендерної толерантності. Крім того, у бібліотеці регулярно проводяться виставки книжок, присвячених гендерній проблематиці. Що стосується документів з гендерних питань, то в бібліотеці таких небагато. Тож найважливішим помічником є мережа Інтернет, де ці матеріали представлено значно ширше. Бібліотека використовує матеріали із сайту Музею жіночої та гендерної історії (<http://gender.at.ua>) та віртуальної версії цього музею (<http://gendermuseum.com>), гендерного інформаційно-аналітичного центру «Крона» (<http://krona.org.ua/library.html>), ресурсу «Гендер в деталях» (<https://genderindetail.org.ua/about>) та ін. [13].

Бібліотечна робота із внутрішньо переміщеними особами сьогодні дуже актуальна, оскільки в останні роки гендерна дискримінація загострилася також унаслідок військових дій на Сході України та пов'язаних із цим проблем. Жінки та діти становлять дві третини офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб; вони стикаються зі зростаючими економічними й соціальними проблемами, а також ризиками стати жертвами насильства та торгівлі людьми [14].

Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. І. Чижевського (ОУНБ) – одна з найстаріших в Україні, найбільша в регіоні, має універсальний фонд на традиційних та новітніх носіях, зберігає колекції цінних і рідкісних видань, є депозитарієм видань краєзнавчого характеру. На базі ОУНБ діють інформаційно-ресурсні центри: Центр європейської інформації, Інформаційно-консультаційний гендерний центр. Важливим напрямом інноваційної діяльності бібліотеки є діяльність Обласного інформаційно-консультаційного гендерного центру, який проводить заходи з інформаційної роботи проти дискримінації за ознакою статі, подолання стереотипів щодо ролі жінок і чоловіків у сім'ї та суспільстві; популяризації політики рівних можливостей у соціальному, економічному, політичному й культурному житті України; дотримання права жінок і чоловіків на отримання якісної своєчасної інформації. У рамках цієї діяльності бібліотека брала участь у Міжнародній конференції «Гендер у війнах та революціях», регулярно проводила тематичні книжкові виставки: «Фемінізм і фемінологія» в рамках роботи обласного Інформаційно-консультаційного гендерного центру. У співпраці з міжнародними організаціями бібліотеки України проводять тренінги «Гендер та дискримінація» в рамках проекту «Сприяння відбудові та сталому розв'язанню проблем внутрішньо переміщених осіб та постраждалого від конфлікту населення в Україні», що впроваджує Міжнародна організація з міграції за фінансової підтримки Європейського Союзу [15]. За ініціативи та підтримки Міжнародного фонду «Відродження» створено Центр європейської інформації, поява якого зумовлена потребою в підвищенні обізнаності громадськості Кіровоградщини про різні аспекти європейської інтеграції. Центр надає широкий доступ до інформаційних ресурсів з питань європейської інтеграції та поширює знання про засади функціонування Європейського Союзу, діяльності керівних інституцій ЄС, відносин між Україною та ЄС, політики європейської інтеграції України і європейських цінностей. Центр сприяє поширенню об'єктивної інформації про ЄС, політику європейської інтеграції України та відносини між Україною і ЄС; активній суспільній дискусії щодо різних аспектів процесу європейської інтеграції України; налагодженню різних форм співпраці між громадськими організаціями й органами державної влади у формуванні, реалізації та моніторингу здійснення політики європейської інтеграції України і двосторонніх відносин між Україною та ЄС; розвитку європейських студій в Україні; встановленню довготривалих партнерських зв'язків між громадськими й просвітницькими організаціями України та країн ЄС. У центрі акумулюються інформаційні ресурси щодо

суспільного, політичного, економічного та культурного життя країн ЄС. Центр виступає координуючим центром інформації, яку зосереджено в спеціалізованих відділах Кіровоградської обласної універсальної наукової бібліотеки [16].

Бібліотеки знайомлять читачів із фондами, які можуть зацікавити дослідників з гендерних питань. Так, Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького видала покажчик, присвячений гендерним студіям у фондах наукових бібліотек Черкас. Це видання готувалося співробітниками спільно з фахівцями університетського Центру з гендерних досліджень [17].

Полтавська ОУНБ ім. І. П. Котляревського розробила Рекомендаційний бібліографічний покажчик «Гендерні відносини суспільства: сучасний вимір», присвячений висвітленню таких понять, як «гендер», «гендерна рівність» та «гендерні відносини» в різних сферах життєдіяльності, який містить такі розділи:

1. Нормативно-правове регулювання та державний механізм забезпечення гендерної рівності в Україні та світі.
2. Політичний та соціальний аспекти гендеру в сучасному суспільстві.
3. Проблеми розвитку інституту сім'ї та шлюбних відносин: гендерний аналіз.
4. Гендерні відносини в освіті, науці, культурі, літературі.
5. Забезпечення гендерної рівності на Полтавщині.
6. Інтернет-ресурси з проблем гендерних відносин [18].

Бібліотеки проводять тематичні тренінги, учасники яких обговорюють питання, що стосуються демократії та її виявів у повсякденному житті, обговорюють питання гендерних прав як складової прав людини й демократичного суспільства [19].

Бібліотеки постійно вдосконалюють форми й методи впливу на суспільну думку щодо викорінення гендерних стереотипів. Так, у Миколаївській ОУНБ ім. О. Гмирьова, на базі якої функціонує обласний гендерний центр, у форматі дискусійної трибуни проводить засідання на тему: «Пріоритети сучасної жінки: кар'єра чи сім'я». Під час дискусії представниками департаменту соціального захисту населення Миколаївської ОДА, експертами з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та психологами висловлюються думки із цього приводу. Зокрема, наголошується, що існуючі в суспільстві гендерні стереотипи перешкоджають ефективному розвитку сучасного ринку праці та викликають ряд проблем: низьку заробітну плату жінок порівняно із заробітною платою чоловіків; вікову дискримінацію, низький

соціальний статус жінки в суспільстві. Робочий день жінок довший, ніж у чоловіків, оскільки треба враховувати й те, що, крім основної роботи, жінки виконують ще й домашню. Жінки першими втрачають роботу, а відповідно, і джерела існування для себе та своєї сім'ї. Недостатньо жінок обіймають посади, на яких приймаються рішення в публічному та приватному секторах [20].

Отже, сьогодні в співпраці з органами державної влади та громадськими організаціями бібліотеки для зацікавленої аудиторії проводять широкий спектр заходів у формі тематичних семінарів, конференцій, презентацій, засідань круглих столів, організації сімейних клубів. Тобто бібліотеки стають ще й місцями зустрічі та консультування користувачів з юристами, психологами, лікарями, фахівцями центру зайнятості тощо. У підсумку таким чином бібліотеки як соціальні центри забезпечують створення платформи для інформаційної, психологічної та практичної адаптації й підтримки гендерно вразливих верств населення. Серед форм роботи такого соціального партнерства могли б бути онлайн-приймальні уповноважених осіб, регулярні відеоконференції, під час яких мешканці навіть віддалених населених пунктів могли б звернутися за правовою консультацією та отримати допомогу. Актуальною є проблема організації доступу користувачів бібліотек до ресурсів електронного урядування, різних соціальних сервісів, а також до представників державних і громадських організацій.

Усе це зробить бібліотечні установи багатофункціональними інформаційно-культурними, освітніми та просвітницькими центрами сучасного українського суспільства, де кожна людина, незалежно від статі, віку, соціального статусу, професії та освіти зможе взяти участь у різних заходах й отримати базові знання з гендерних питань, у тому числі інформацію про такі поняття, як «права людини», «дискримінація за статевою ознакою», а також з інших питань гендерної проблематики. Тобто стати центром неформальної освіти – Long Life Learning («навчання протягом життя»). Крім того, це дасть змогу бібліотечним установам реально стати місцем міжкультурної комунікації, у якому всі громадяни зможуть отримати інформацію про гендерні трансформації, що відбуваються в Україні та світі, про український жіночий рух, діяльність громадських організацій гендерного спрямування. Для науковців, які працюють у напрямі гендерних/жіночих досліджень, – частиною інформаційної мережі, яка об'єднує дослідників, майданчиком для обміну та створення спільних проектів і досліджень у цьому напрямі.

Список використаних джерел

1. Іванна Климпуш-Цинцадзе обговорила можливості співпраці з гендерних питань зі спеціальним представником Парламентської асамблеї ОБСЄ [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – 2018. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/ivanna-klimpush-cincadze-obgovorila-mozhливosti-spivpraci-z-gendernih-pitan-zi-specialnim-predstavnikom-parlamentskoji-asambleji-obsye>. – Назва з екрана.

2. *Марценюк Т.* Гендерні студії в Україні із часів незалежності: чи боїться академічна спільнота фемінізму? [Електронний ресурс] / Т. Марценюк // Електрон. архів Нац. ун-ту «Києво-Могилянська академія». – 2019. – Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16116/Martseniuk_Henderni_studii_v_Ukraini.pdf?sequence=1&isAllowed=y. – Назва з екрана.

3. *Марценюк Т.* Ідея та цінність гендерної рівності у політиці Європейського Союзу [Електронний ресурс] / Т. Марценюк // Повага : сайт кампанії проти сексизму в медіа і політиці. – 2016. – 18 берез. – Режим доступу: <https://povaha.org.ua/ideya-ta-tsinnist-hendernoji-rivnosti-u-politytsi-evropejskoho-soyuzu>. – Назва з екрана.

4. The site of the European Institute for Gender Equality [Electronic resource]. – Mode of access: <https://eige.europa.eu>. – Title from the screen.

5. *Бояринова О.* Українські бібліотеки в піддержку Целей устійливого розвитку ООН [Електронний ресурс] / О. Бояринова // День. – 2018. – 16 мая. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/ru/blog/obshchestvo/ukrainskie-biblioteki-v-podderzhke-celey-ustoychivogo-razvitiya-oon>. – Загл. с екрана.

6. *Левченко К.* Навіщо нам гендерна освіта? [Електронний ресурс] / К. Левченко // Повага : сайт кампанії проти сексизму в медіа і політиці. – 2019. – 24 січ. – Режим доступу: <https://povaha.org.ua/navischo-nam-henderna-osvita>. – Назва з екрана.

7. *Курманова Т.* Гендерна освіта в Україні: куди рухаємося? [Електронний ресурс] / Т. Курманова // ZN.UA. – 2019. – 8 лют. – Режим доступу: https://dt.ua/SOCIUM/genderna-osvita-v-ukrayini-kudi-ruhayemosya-302166_.html. – Назва з екрана.

8. Гендерна рівність – ознака сучасності [Електронний ресурс] // Нац. техн. ун-т України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського». – 2019. – 8.05. – Режим доступу: <https://kpi.ua/2018-kr30-1>. – Назва з екрана.

9. Український центр гендерної освіти НТУУ «КПІ» [Електронний ресурс] // Нац. техн. ун-т України «Київський політехнічний інститут

ім. І. Сікорського». – 2018. – 18.05. – Режим доступу: <https://kpi.ua/gender>. – Назва з екрана.

10. *Марценюк Т.* Гендерний підхід передбачає вибір [Електронний ресурс] / Т. Марценюк // *Моя Могилянка*. – 2018. – 29 жовт. – Режим доступу: <http://mykma.org/interviews/tamara-martsenyuk.html>. – Назва з екрана.

11. Українська гендерна мережа : веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ugn.org.ua/#about>. – Назва з екрана.

12. Українська асоціація дослідників жіночої історії (УАДЖІ) : веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.womenhistory.org.ua/index.php>. – Назва з екрана.

13. *Маковська В.* Участь Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки у формуванні гендерної толерантності [Електронний ресурс] / В. Маковська // *Реалізація гендерної політики на сучас. етапі розвитку сусп-ва: стан, проблеми, перспективи* : тези міжнар. наук.-практ. конф. (25 квіт. 2018 р.). – Режим доступу: http://ngu.gov.ua/sites/default/files/konferenciya_genderna_polityka_druk_2018-ilovepdf-compressed.pdf. – Назва з екрана.

14. Про затвердження гендерної стратегії системи надання безоплатної правової допомоги : Наказ від 22 листоп. 2018 р. № 46 [Електронний ресурс] // *М-во юстиції України* : веб-сайт. – 2018. – Режим доступу: <http://qala.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/nakaz-KTS-vid-22.11.2018-95.pdf>. – Назва з екрана.

15. Хроніка культурного життя Кіровоградщини (оглядова довідка за матеріалами преси та неопублікованими документами за березень 2018 р.) [Електронний ресурс] // *Обл. універс. наук. б-ка ім. Д. І. Чижевського*. – Режим доступу: <http://library.kr.ua/biblinf/hr201803.html>. – Назва з екрана.

16. Кіровоградський центр європейської інформації // *Обл. універс. наук. б-ка ім. Д. І. Чижевського*. – Режим доступу: <http://library.kr.ua/euro/index.html>. – Назва з екрана.

17. *Голиш Г.* Підготовка до друку довідкових видань як один із пріоритетних напрямів діяльності наукової бібліотеки (з досвіду роботи) [Електронний ресурс] / Г. Голиш // *Б-ки ВНЗ України у процесі імплементації Закону України «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (16–19 червня 2015 р., Івано-Франківськ). – Івано-Франківськ : НТБ ІФНТУНГ, 2015. – С. 43–54. – Режим доступу: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/for_lib/konf-2015-5/konf-2015-5.pdf. – Назва з екрана.

18. Гендерні відносини суспільства [Електронний ресурс] // Полтав. обл. універс. наук. б-ка ім. І. П. Котляревського : веб-сайт. – Режим доступу: https://www.library.pl.ua/nashi_vidannja/inshi_vidannja/genderni_vidnosini_suspilstva. – Назва з екрана.

19. Тренінг «Громадянська освіта як засіб утвердження демократичних цінностей» // Чернівецька обл. універс. наук. б-ка ім. М. Івасюка [Електронний ресурс]. – 2019. – 24.06. – Режим доступу: <http://www.library.cv.ua/trening-gromadyanska-osvita-yak-zasib-utverdzhennya-demokratychnyh-tsinnostej.html>. – Назва з екрана.

20. Відбулося засідання Миколаївського обласного гендерного центру [Електронний ресурс] // М-во соц. політики України : офіц. веб-портал. – 2019. – 17 квіт. – Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/news/16980.html>. – Назва з екрана.

References

1. (2018). Ivanna Klympush-Tsyntsadze obhovoryla mozhlyvosti spivpratsi z hendernykh pytanzi spetsialnym predstavnykom Parlamentskoi Asamblei OBSYe [Ivanna Klimpush-Tsintsadze discussed possibilities of gender cooperation with OSCE Special Representative] // Uriadovyj portal [Government portal]. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/ivanna-klimpush-cincadze-obgovoryla-mozhlyvosti-spivpraci-z-gendernih-pitan-zi-specialnim-predstavnikom-parlamentskoyi-asambleyi-obsye> [in Ukrainian].

2. Martseniuk, T. (2019). Genderni studii v Ukraini iz chasiv nezalezhnosti: chy boit'sia akademichna spilnota feminizmu? [Gender studies in Ukraine since independence: is the academic community afraid of feminism?] // Elektronnyj arkhiv Natsional'noho universytetu «Kyievo-Mohylianska akademiia» [Electronic Kyiv-Mohyla Academy Institutional Repository]. Retrieved from http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/16116/Martseniuk_Henderni_studii_v_Ukraini.pdf?sequence=1&isAllowed=y [in Ukrainian].

3. (2016). Ideia ta tsinnist' hendernoї rıvnosti u politytsi Yevropejs'koho Soiuzu [The idea and value of gender equality in European Union policy] // Povaha [Respect]. Retrieved from <https://povaha.org.ua/ideya-ta-tsinnist-hendernoji-rıvnosti-u-politytsi-evropejskoho-soyuzu/> [in Ukrainian].

4. The site of the European Institute for Gender Equality. Retrieved from <https://eige.europa.eu/> [in English].

5. Bojarinova, O. (2018). Ukrainskie biblioteki v podderzhke Celej ustojchivogo razvitija OON [Ukrainian libraries in support of the UN Sustainable Development Goals] // Den' [Day]. Retrieved from <https://day.kyiv.ua/ru/>

blog/obshchestvo/ukrainskie-biblioteki-v-podder-zhke-celey-ustoychivogo-razvitiya-oon [in Russian].

6. Levchenko, K. (2019). Navischo nam henderna osvita? [Why we need gender education] // Povaha [Respect]. Retrieved from <https://povaha.org.ua/navischo-nam-henderna-osvita/> [in Ukrainian].

7. Kurmanova, T. (2019). Henderna osvita v Ukraini: kudy rukhaiemosia? [Gender education in Ukraine: where we are heading] // ZN.UA [ZN.UA]. Retrieved from https://dt.ua/SOCIUM/genderna-osvita-v-ukrayini-kudi-ruha-ye-mosya-302166_.html [in Ukrainian].

8. (2018). Henderna rivnist – oznaka suchasnosti [Gender equality – feature of modernity] // Natsional'nyj tekhnichnyj universytet Ukrainy «Kyivskyy politekhnichnyj instytut imeni Ihoria Sikors'koho» [National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»]. Retrieved from <https://kpi.ua/2018-kp30-1> [in Ukrainian].

9. Ukrainskyy tsentr gendernoi osvity NTUU «KPI» [Ukrainian Center for Gender Education NTUU «KPI»] // Natsional'nyj tekhnichnyj universytet Ukrainy «Kyivskyy politekhnichnyj instytut imeni Ihoria Sikors'koho» [National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»]. Retrieved from <https://kpi.ua/gender> [in Ukrainian].

10. Martseniuk, T. (2018). «Hendernyj pidkhid peredbachaie vybir» [The gender approach involves choice] // Moia Mohylianka [My Mohyla]. Retrieved from <http://mykma.org/interviews/tamara-martsenyuk.html> [in Ukrainian].

11. The site of Ukrainian Gender Network. Retrieved from <https://ugn.org.ua/#about> [in English].

12. Ukrain's'ka asotsiatsiia doslidnykiv zhinochoi istorii [Ukrainian Association of Women History Researchers] // UADZhI. Retrieved from <http://www.womenhistory.org.ua/index.php> [in Ukrainian].

13. Makovska, V. (2018). Uchast' Khmel'nyts'koi oblasnoi universalnoi naukovoï biblioteky u formuvanni gendernoi tolerantnosti [Participation of Khmelnytsky region universal scientific library in forming gender tolerance] // Realizatsiia gendernoi polityky na suchasnomu etapi rozvytku suspil'stva: stan, problemy, perspektyvy: Tezy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Implementation of gender policy at the present stage of society development: current state, problems, perspectives: Abstracts of the International scientific and practical conference]. Retrieved from http://ngu.gov.ua/sites/default/files/konferenciya_genderna_polityka_druk_2018-ilovepdf-compressed.pdf [in Ukrainian].

14. Nakaz vid 22 lystopada 2018 roku No 46 «Pro zatverdzhennia hendernoi stratehii systemy nadannia bezoplatnoi pravovoi dopomohy» [Order

of November 22, 2018 No 46 «On Approving the Gender Strategy of the Free Legal Aid System» // Ministerstvo iustytstii Ukrainy [Ministry of Justice of Ukraine]. Retrieved from <http://qala.org.ua/wp-content/uploads/2018/11/nakaz-KTS-vid-22.11.2018-95.pdf> [in Ukrainian].

15. Khronika kulturnoho zhyttia Kirovohradschyny (ohliadova dovidka za materialamy presy ta neopublikovanymy dokumentamy za berezen' 2018 roku) [Chronicle of the cultural life of Kirovograd region (summary information on press materials and unpublished documents for March 2018)]. Retrieved from <http://library.kr.ua/biblinf/hr201803.html> [in Ukrainian].

16. Kirovohradskiy Tsentri Yevropejs'koi Informatsii [Kirovograd Center for European Information] // Kirovohrads'ka OUNB im. D. I. Chyzhevs'koho [Chizhevsky Kirovograd Regional Scientific Public Library]. Retrieved from <http://library.kr.ua/euro/index.html> [in Ukrainian].

17. Holysh, H. (2015). Pidhotovka do druku dovidkovykh vydan' iak odyn iz priorityetnykh napriamiv diial'nosti naukovoï biblioteky (z dosvidu roboty) [Preparing of reference books for publication as one of priority areas for scientific library activity (based on experience)] / Biblioteky VNZ Ukrainy u protsesi implementatsii Zakonu «Pro vyschu osvitu» ta informatyzatsii suspil'stva: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf., Ivano-Frankivs'k, 16–19 chervnia 2015 r. Proceedings from: Libraries of Ukrainian universities in the process of implementation of the Law on Higher Education and informatization of society'15: Vseukr. nauk.-prakt. konf., Ivano-Frankivs'k, 16–19 chervnia 2015 r. – All-Ukrainian. Research Practice conf. (pp.43–54). Retrieved from http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/for_lib/konf-2015-5/konf-2015-5.pdf [in Ukrainian].

18. Henderni vidnosyny suspilstva [Gender society relations] // Poltavska OUNB im. I. P. Kotliarevskoho [The Poltava Regional Universal Scientific Kotlyarevsky Library]. Retrieved from https://www.library.pl.ua/nashi_vidannja/inshi_vidannja/genderni_vidnosini_suspilstva [in Ukrainian].

19. (2019). Treninh «Hromadians'ka osvita iak zasib utverdzhenia demokratychnykh tsinnostej» [Training «Civic education as a means to promote democratic values»] // Chernivets'ka OUNB im. M. Ivasiuka [Chernivtsi Regional Universal Scientific Ivasyuk Library.]. Retrieved from <http://www.library.cv.ua/trening-gromadyanska-osvita-yak-zasib-utverdzheniya-demokratychnyh-tsinnostej.html> [in Ukrainian].

20. (2019). Vidbulosia zasidannia Mykolaivs'koho oblasnoho hendernoho tsentru [The meeting of the Nikolaev regional gender center took place] // Ministerstvo sotsial'noi polityky Ukrainy [Ministry of Social Policy of Ukraine]. Retrieved from <https://www.msp.gov.ua/news/16980.html> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 07.10.2019.

Lina Cherniavska,

Junior Researcher,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

Kyiv, Ukraine

ORCID: 0000-0002-7703-540X

Library Institutions as Centers of Citizens' Gender Education in the Information Society

The article highlights the participation of library institutions as centers of education and enlightenment of citizens in the modern information society. Attention is focused on the relevance of the work of Ukrainian scientific libraries to disseminate the principles of gender equality, quality information on this issue. The need for the participation of libraries in countering manipulations in the information and communication space which touch gender stereotypes is noted.

The forms of activity of library institutions are considered, thanks to which they become active participants in the implementation of the UN Sustainable Development Goals, in particular, in creating conditions for gender equality and supporting gender education. Attention is paid to the forms of libraries cooperation with public organizations, public authorities in formation of new socially constructive approaches to promote ideas of gender equality in society and ensure free access to gender-oriented legal and socially significant information for all categories of the population.

Positive changes are noted in library and information support of education and science, in particular, the creation of web portals and library sites, the formation of a full-fledged industry information resource, electronic catalogs, full-text databases, electronic gender libraries has begun.

The necessity of creating a National Bibliography on Women's and Gender Studies, which should become an important component of the state program for the implementation of gender policy and at the same time a national information resource, which will ensure the cultural and intellectual heritage of the nation and make it accessible to modern and future users, is noted.

Keywords: gender, library institutions, information and communication activities of libraries, library information resources, scientific libraries, information society.